

Intervju:

Heinz-Dieter Harbers, vođa projekta "Reforma srednjeg stručnog obrazovanja u Srbiji"

Kadrovi po meri tržišta

Mladi koji se odluče za trogodišnje školovanje, kada završe srednju stručnu školu mogu odmah da se zaposle. Takođe, ako pokažu želju i imaju sposobnosti, omogućeno im je da nastave školovanje i da se posle nekog vremena vrate na tržište rada, kao kadrovi koji će u rukama imati znanja i veštine koje poslodavci prepoznaju

Foto: A. Andić

Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ) izračunala je da je u 2012. godini svako treće od 52.000 slobodnih radnih mesta u njihovoj evidenciji bilo namenjeno kvalifikovanom (kv) i visokokvalifikovanom (vkv) radniku ili zanatliji. Na terenu se, međutim, ispostavlja da se takva radna mesta teško popunjavaju bez dodatne obuke i osposobljavanja. Postojeći zanatsko-tehnički profili u Srbiji pretrpani su teorijskim sadržajem, nedovoljno su usklađeni sa aktuelnim potrebama privrede i mladih i zbog toga su trenutno nedovoljno atraktivni kako za preduzeća tako i za potencijalne učenike. Sa druge strane, privreda, kojoj ti kadrovi trebaju i koja bi tokom školovanja mogla da im pruži praktično znanje i veštine,

premalno se uključuje u kreiranje i realizaciju srednjeg stručnog obrazovanja. Rezultat ovakvog stanja stvari je velika nezaposlenost mladih na jednoj i uvoz kv i vkv radnika na drugoj strani. "U Srbiji, očigledno, postoji nesrazmera između onoga što srednje stručne škole nude učenicima i onoga što tržište traži. Mnogi mladi ljudi ne žele da rade posao u plavom mantilu i da biraju takozvana 'radnička zanimanja'. Imam utisak da je to vezano za iskustva iz prošlosti i za činjenicu da akademske institucije donose veće društveno priznanje i veći ugled. Većina mladih bira da nakon osnovne škole upiše gimnaziju, posle čega nemaju problema da upišu neki fakultet. Drugu grupu čine oni koji biraju četvorogodišnje obrazovanje u srednjim

stručnim školama. Iako tamo stiču obrazovanje i stručne kompetencije, činjenica je da po obrazovnom profilu nisu konkurentni sa učenicima koji završavaju gimnaziju, dok istovremeno veštine i stručne sposobnosti koje steknu nisu dovoljni da pokriju potrebe privrede, a te potrebe su velike. Rezultat toga je da stopa nezaposlenosti u kategoriji mladih od 15 do 24 godine, iznosi 49,7 odsto. To je ozbiljan društveni problem", kaže za "Vreme" Heinz-Dieter Harbers, vođa projekta "Reforma srednjeg stručnog obrazovanja u Srbiji". Peta faza ovog projekta, koja ima zadatak da obezbedi preuslove za kooperativno obrazovanje u zanatsko-tehničkim profilima, zasnovano na potrebama tržišta, počela je sa implementacijom u aprilu

ove godine. Vlada Savezne Republike Nemačke i nemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj, koje je u njega uložilo 2,4 miliona evra i koje posredstvom Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju (GIZ) realizuje ovu bilateralnu saradnju, uspostavljenu na zahtev Vlade Republike Srbije, aktivno je u oblasti za unapređenje srednjeg stručnog obrazovanja još od 2002. godine. I dok je u protekloj deceniji fokus bio na unapređenju ekonomskih zanimanja, sada je pomeran na zanatsko-tehničku oblast, jer je procenjeno da upravo taj kadar u velikoj meri utiče na značajan udeo u bruto domaćem proizvodu (BDP). Cilj ovog projekta je da se, zahvaljujući razvijanju sveobuhvatnih stručnih kompetencija, dođe do boljih izgleda za zapošljavanje svršenih učenika zanatsko-tehničkih profila, čime bi se doprinelo povećanju konkurentnosti i razvijanju sektora privrede sa potencijalom rasta i zapošljavanja mladih.

“VREME”: Projekat je u ovom trenutku fokusiran na unapređivanje perspektive za tri zanimanja – elektroinstalatera, zavarivača i industrijskog mehaničara. Zašto su baš ovi profili u vašem fokusu?

HEINZ-DIETER HARBERS: U bilateralnim pregovorima između vlada Srbije i Savezne Republike Nemačke izražena je potreba da se završi dosadašnja podrška ekonomskim i da se pređe na zanatsko-tehnička zanimanja. Na samom početku projekta na radionici za planiranje okupili smo sve bitne partnere za ovu temu: Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije, Nacionalnu službu za zapošljavanje, Privrednu komoru i relevantne institucije koje se bave obrazovanjem, među kojima je i Zavod za unapređenje vaspitanja i obrazovanja. U saradnji s njima, napravili smo dužu listu zanimanja koja mladima donose perspektivu. Nakon toga istražili smo kakva je situacija na tržištu rada. Pregledali smo podatke i sproveli opsežna istraživanja tako što smo išli u regione u kojima posluju velika preduzeća da bismo saznali koja su zanimanja tim firmama potrebna. Imali smo i kontakte sa stranim firmama koje već imaju utemeljenu praksu primanja učenika na obuku i tako smo došli do ove liste zanimanja. Kao posebno deficitaran istakao

se profil zavarivača. Ispostavilo se da danas u Srbiji nema dovoljno kvalifikovanih zavarivača. Ovde rade zavarivači iz Kine, a to je prosto neverovatno. Pored modernizacije profila zavarivač i elektroinstalater, posredstvom ovog projekta, uvešćemo i jedan nov obrazovni profil, a to je industrijski mehaničar. Reč je o profilu koji je neophodan svuda gde ima industrijske proizvodnje.

Koliko su ovi profili trenutno popularni među mladima?

Nažalost, malo. U Srbiji je dominantan princip takozvane “akademizacije”. Mladi se, pod uticajem roditelja i prijatelja, naj-

■ Mladima se mora jasno reći da trogodišnje školovanje jeste alternativa i da sa tako završenom školom mogu da zarađuju pristojne plate

češće opredeljuju za gimnazije kako bi dobili na vremenu da odluče kako će dalje nastaviti da se školuju i kako bi imali šansu da nakon toga upišu i fakultet, koji bi im doneo dobar posao i veći ugled u društvu. Praksa, međutim, pokazuje da je uprkos visokom obrazovanju sve teže naći dobro plaćen posao. Sa druge strane, privreda je suočena sa nedostatkom obučanih kadrova, primorana je da uvozi radnike, ili jednostavno gubi trku u konkurentnosti, što utiče na BDP i standard cele zemlje. Imam utisak da mladi (kao i njihovi roditelji) nemaju dovoljno informacija o benefitima koje zanatsko-tehničke profesije mogu da donesu, ali da pre svega nemaju jasnu sliku o tome da ova zanimanja više nisu teška i “prljava” kao što su bila ranije. Sve više radionica zadovoljava higijenske uslove kakvi se mogu naći u laboratorijama. Tehnologija je prilično unapređovala i danas postoje mašine za zavarivanje na kojima bez ikakvih komplikacija učenici mogu da steknu znanja koja im mogu doneti sigurnu budućnost.

Mladima se mora jasno reći da trogodišnje školovanje jeste alternativa i da sa tako završenom školom mogu da zarađuju novac, i to pristojne plate. Dobar zavarivač van Evrope zarađuje mesečno između 2000 i 3000 evra bruto. Ako je spreman da uđe u sektor naftne industrije, onda govorimo o plati od 4000 do 5000 evra. Ako želi dalje da se usavršava, na primer, za podvodno zavarivanje, mesečna plata mu može biti 8000 ili čak 10.000 evra. To mora da se kaže roditeljima i mladima na transparentan način. Kod mladih je, takođe, dominantno razmišljanje o odlasku na rad u inostranstvo, a moj utisak nakon razgovora sa privrednim preduzećima je da su spremni da adekvatno plate radnika ako je on dobro obučan, ne bi li ga držali u zemlji. Uprkos svim mogućnostima, samo jedna ili dve škole u Srbiji obrazuju mlade za ovo zanimanje. Odlazak mladih radnika je gubitak za privredu, a to nas dovodi do zaključka da mora da se promeni ne samo način razmišljanja kod dece i u školama već i u privredi, gde bi oni trebalo da rade.

Kako poboljšati imidž zanatsko-tehničkih profila u Srbiji i na koji način se njihova predavanja, obrazovanje i zvanje koje mogu steći nakon škole mogu učiniti atraktivnijim?

Važno je, pre svega, istaći da, osim radnog mesta i pristojne plate, svako ko upiše ove trogodišnje profile, ako želi i shvati da ima potencijala da može da studira, uvek ima mogućnost da se dokvalifikuje, da završi i četvrti stepen obrazovanja i da se kasnije upiše na fakultet. Dakle, mladi koji se odluče za trogodišnje školovanje ne ostaju bez alternative. Kada završe srednju stručnu školu, mogu odmah da se zaposle, ali posle mogu da nastave i da studiraju i da se posle nekog vremena vrata na tržište rada, kao kadrovi koji će u rukama imati znanja i veštine koje poslodavci prepoznaju.

Na koji način je projekat “Reforma stručnog obrazovanja” angažovan u tom smislu?

Ovaj projekat zasnovan je na tome da neke suštinske elemente iz nemačkog dualnog sistema obrazovanja primenimo na pojedine modele u Srbiji. Jedan od tih elemenata je da mlada osoba koja prođe srednje stručno obrazovanje, dobije i ugovor o svom školovanju, kao

i izvesnu finansijsku nadoknadu za poslove koje obavlja pre ili tokom školovanja, a da istovremeno ima mogućnost da ide u školu i uči teorijske sadržaje. I ovde imamo pojedinačno dobre primere koje takođe želimo da promovišemo i da na širem nivou uvedemo još modela, tako što ćemo preduzeća motivisati da uđu u ovaj vid obrazovanja.

No, pre svega, moramo organizovati nastavu na moderniji način. Moramo da napustimo razmišljanje da bi škole trebalo da kupuju mašine na kojima će obučavati učenike. Tehnologija danas brzo napreduje, te mašine obično zastare za par godina i to je trka koju škole nikako ne mogu da dobiju. Predlažemo i radimo na tome da se praktična obuka radi u preduzećima. Istovremeno, ovde je prisutan fenomen da mnoge škole, a pre svega nastavnici tehničkih predmeta, imaju određenu dozu straha da se povežu sa privredom.

Istovremeno, cilj nam je da ti mladi dobiju sertifikat o školovanju koji bi trebalo da im da određenu sigurnost, kao i perspektivu da će posle završetka školovanja negde naći radno mesto, a ta završna provera stečenih veština mora da se radi u saradnji sa privredom. Cilj nam je da ta diploma i završni ispit budu validni i van granica Srbije. U mnogim zemljama Evrope traži se radna snaga za radna mesta koja ovde nisu raspoloživa. Ti mladi bi, dakle, imali mogućnost i da negde drugde nađu posao.

Prilikom kreiranja i sprovođenja ovog kooperativnog modela obrazovanja, projekat će inicirati i moderirati dijalog između relevantnih interesnih strana pod vođstvom projektnog partnera – Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Zajednički će biti definisane uloge i zaduženja, a biće sklopljeni i sporazumi o saradnji.

Ako se ovaj model obrazovanja prepozna kao dobar, biće lakše implementirati

Beogradu ćemo 26. i 27. novembra, organizovati konferenciju na kojoj ćemo okupiti i predstavnike izvršne vlasti i partnere iz obrazovnog i privrednog sektora, jer će upravo oni u budućnosti biti ključne institucije koje mogu nešto da promene. Plan je, između ostalog, da predstavnici privrednog sektora na konferenciji predstavljaju svoja nastavna i sredstva za obuku, jer nam je, kao što sam rekao, cilj da mladi u narednim godinama praktične veštine uče i kod njih. To ne bi bila samo praksa u užem smislu reči, oni moraju biti sastavni deo proizvodnog procesa, a škola bi trebalo samo da prenosi osnovno znanje. Budući da imamo sličnu situaciju i u drugim zemljama, ambicija nam je da u budućnosti organizujemo i regionalnu konferenciju na kojoj ćemo zajedno tražiti predloge rešenja.

Šta privredna preduzeća, konkretno, dobijaju učešćem u ovom programu?

Preduzeća će učešćem u procesu obuke učenika dobiti radnike koji im u potpunosti odgovaraju. To znači da će nakon što obučeni tog radnika moći da zaposle najbolje sa prakse. Dok su na praksi, učenici obavljaju konkretne poslove u okviru tih preduzeća i kao aktivni učesnici proizvodnog procesa već na nivou druge godine mogu da donesu novac toj firmi. Ako se njihove veštine prepoznaju i ako kompanija reši da ih zaposli, ona istovremeno šteti i vreme i novac na obuci tih radnika. Mi sada imamo situaciju da, zbog deficita kvalifikovanih radnika, preduzeća moraju da uzimaju ljude sa tržišta rada koji ili nemaju nikakve veze sa tim zanimanjem ili su se za njega obučavali pre 20 godina. Tehnologija napreduje i njihovo znanje ne može odmah odgovoriti na nove izazove. Preduzeća, dakle, moraju da ulože i vreme i novac da ih obuče. Međutim, ako dobiju učenika koga mogu da oblikuju po svojim potrebama, preduzeća sve te troškove minimiziraju, a istovremeno već u procesu učenja taj učenik može da privređuje. To je jako bitno i to je još jedan od elemenata ovog modela koji bi trebalo posebno naglasiti. Pre izvesnog vremena imao sam sastanak sa predstavnicima Privredne komore i mogao sam da konstatujem da sva uspešna preduzeća u Srbiji podržavaju koncept trogodišnjeg obrazovanja sa akcentom na praktičnu obuku van škola,

■ Moramo da se pobrinemo da učenici provedu više vremena u preduzećima, da se prva godina, pre svega, bavi teorijom i opšteobrazovnim predmetima, dok bi u drugoj i trećoj godini akcenat trebalo da se stavi na obuku u preduzećima

Ovaj projekat teži ka tome da škole i profile koje u budućnosti želimo da podržimo približi privredi, da ih podstakne da učestvuju u ovom procesu i da budu informisani o sadržajima koji se praktično odvijaju u preduzećima. Kada govorimo o trogodišnjim profilima, takođe moramo da se pobrinemo da učenici provedu više vremena u preduzećima, da se prva godina, pre svega, bavi teorijom i opšteobrazovnim predmetima, dok bi u drugoj i trećoj godini akcenat trebalo da se stavi na obuku u preduzećima.

U ovom trenutku sistem je tako uspostavljen da učenici tri do četiri dana provode u školi, a jedan do dva u privredi. Mi pokušavamo da stvorimo uslove da provode više vremena u preduzeću. Na primer, dva dana u školi a tri u preduzeću ili da iniciramo blok nastavu – da učenici svake godine provedu, na primer, šest meseci u školi, a tri u preduzeću. To bi i te kako uticalo na njihovu praksu.

ga i u ostale profile i postaću sam po sebi jak argument zašto bi to trebalo da postane standardni deo sistema, regulisan možda i zakonom.

Početak školovanja u odabranim novim kooperativnim obrazovnim profilima u školama učesnicama predviđen je za školsku 2014/2015. godinu. Ove škole će biti izabrane na osnovu kriterijuma koje će zajednički definisati GIZ i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, kao predstavnici relevantnih interesnih strana.

Koje su to interesne strane, osim škola, učenika i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja?

Kada govorimo o partnerima iz sektora izvršne vlasti, pored Ministarstva prosvete nauke i tehnološkog razvoja, važnu ulogu u ovom procesu igraju i Ministarstvo rada i socijalne politike i Ministarstvo omladine i sporta. Drugi važan partner su privredna preduzeća. U

a mnoga domaća i strana preduzeća koja posluju na teritoriji Srbije izrazila su i načelnu spremnost da učestvuju u kooperativnom modelu obrazovanja. Jedan od prvih koraka je implementacija kooperativnog obrazovnog profila industrijski mehaničar, u saradnji između preduzeća BOSCH, škole u Pećincima i GIZ-a.

budućnosti, moraju sprovesti. Nemamo ambiciju da počinjemo stvari od nule ili da bukvalno kopiramo modele koji su dali rezultate u drugim zemljama. Smatram da tuđa dobra iskustva treba prilagoditi aktuelnim potrebama i uslovima i da samo tako možemo naći najbolju moguću formulu.

škola i nastavnika koji su prepoznali benefite kooperativnog modela obrazovanja i krenuli tim novim putem. Uz njihovu i podršku preduzeća imamo više prostora da i donosioce odluka upoznamo sa modelom koji predlažemo, jer ne možemo ništa da promenimo ako se donosioci odluka čvrsto drže postojećeg sistema. Ne-

ZNANJE NA LICU MESTA: Dva dana u školi, tri na praksi

Ovaj primer, kao i načelno izražena spremnost svih zainteresovanih strana da doprinesu implementaciji kooperativnog modela obrazovanja, svakako daju vetar u leđa projektu "Reforme stručnog obrazovanja". Pa ipak, predviđeno je da projekat traje do septembra 2015. godine. Da li je to realno dovoljno dug period da ovako zahtevan proces da rezultate?

Zbog vremena koje imamo na raspolaganju svesni smo da ne možemo da reformišemo ceo sistem, ali važno je da različitim primerima stavimo do znanja da su promene neophodne i da se, zarad bolje

Velika podrška u celom procesu nam je Projekat profesionalne orijentacije u osnovnim i srednjim školama, koji se takođe sprovodi i implementira posredstvom GIZ-a. Važno je da mladi još u ranom uzrastu dobiju informacije koje će im pomoći da odaberu zanimanje od koga će imati lepu i sigurnu budućnost. Iskustva tog projekta iskoristićemo i naredne godine da bismo sasvim ciljano u regionima u kojima ćemo podržati nove profile preneli informacije i pomogli roditeljima i deci da se upisuju u trogodišnje profile.

Sa druge strane, moram jasno da istaknem da ima puno angažovanih direktora

davno smo imali priliku da partnerima iz izvršne vlasti pokažemo te drugačije pristupe u srednjem stručnom obrazovanju van Evrope. Mislim da su metode koje se mogu sprovesti u toj oblasti ostavile dobar utisak na njih.

Kada sve to uzmemo u obzir, ovaj projekat ima perspektivu. Nadam se da će u okviru bilateralnih pregovora između vlada Srbije i Nemačke taj rok trajanja projekta biti produžen, kako bismo mogli da pričamo ne samo o njegovom uspostavljanju već i o održivosti. Ja sam, po tom pitanju, optimista.

JASMINA LAZIĆ

Dodatak "Reforma srednjeg stručnog obrazovanja u Srbiji" podržala je Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. GIZ je javno preduzeće Vlade Savezne Republike Nemačke, koje u ime nemačkog Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) podržava Srbiju kroz mnogobrojne bilateralne i regionalne projekte. GIZ je aktivan u 130 zemalja sveta, a pored nemačke vlade radi i za druge aktere kao što su, na primer, Evropska unija, Ujedinjene nacije i Svetska banka.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec